



AK PARTİ DÖNEMİNDE (2002-2015) SOSYAL YARDIM UYGULAMALARI*

Doç. Dr. Ramazan TİYEK**

Doç. Dr. Mahmut DOĞAN***

ÖZ

Sosyal yardımlar ihtiyaç sahibi kişilerin ihtiyaçlarını karşılamada tedavi edici fonksiyonu yerine getirmese de pansuman vazifesi görmektedir. Bu kapsamda sadece sosyal yardım talebinde bulunanların değil, gerçek ihtiyaç sahiplerinin tespit edilip hak temelli sosyal yardım uygulamalarının gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Bu çalışmada, AK Parti hükümetleri döneminde (3 Kasım 2002-7 Haziran 2015) Türkiye’de sosyal yardımlarla ilgili uygulamalar nasıl şekillenmiştir, yapılan düzenlemeler ve değişikliklerin üzerinde durulmuştur. AK Parti hükümetleri döneminde sosyal yardım harcamalarında artış olduğu bilinmekle birlikte son dönemde sosyal yardım-istihdam bağlantısının kurulmaya çalışıldığı anlaşılmaktadır. İş sahibi olmak isteyenlere yapılan proje destekleri, ücretsiz ders kitaplarının dağıtılması, engelli ve yaşlılara evde bakım yardımı dönem içerisinde ilk defa gerçekleştirilen yardım türleridir. Önceki dönemlerle kıyaslandığında sosyal yardımların çeşitlenerek artış gösterdiği görülmektedir.

Sosyal yardımlarla ilgili tartışılan konulardan bir tanesi de sosyal yardımların mükerrer bir şekilde gerçekleştirilmesi meselesidir. Bu kapsamda Sosyal Yardım Bilgi Sistemi (SOYBİS), geç de olsa faaliyete geçirilmiştir. SOYBİS, sosyal yardım başvurusu yapan kişilerin muhtaçlıklarını ve kişisel verilerini merkezi veri tabanlarından temin/tespit etme ve mükerrer yardımların önlenmesine yönelik kurumlararası (online) veri paylaşımını sağlama amacıyla Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü (SYDGM) tarafından hayata geçirilmiştir. Sosyal Yardım Bilgi Sistemi vasıtasıyla sosyal yardım başvurusu yapan kişilerin hâlihazırda aktif olan sistemden 13 başlık altında 28 ayrı sorgulaması kısa süre içerisinde sonuçlanabilmektedir

Anahtar Kelimeler: Sosyal Politika, Yoksulluk, Sosyal Yardım, ALO 144, İstihdam, AK Parti Hükümetleri.

SOCIAL ASSISTANCE APPLICATIONS AK PARTY PERIOD (2002-2015)

ABSTRACT

Social benefits rather not bring to the therapeutic functionin meeting the needs of needy people , they see the task dressing. In this context, not only in the demand for social assistance, it is determined by the actual needs must be carried out with application of rights-based social assistance. In this study, it has been tried to focus on what are the regulations and amendments, and AK Party governments (2002-2015) in shaping how the practices related to social assistance in Turkey. Although it is known that the AK Party government during the period of increased social assistance spending, it is understood that in recent years tried to establish the welfare-employment link.

One of the issues discussed about social assistance is the repetition of social assistance. In this context, the Social Assistance Information System (SAIS) has been put into operation, albeit late. SOYBİS has been implemented by the General Directorate of Social

* Bu çalışma 17-20 Mayıs 2016 tarihlerinde International University of Sarajevo’da gerçekleştirilen “II. Sarajevo International Conference on EU Integration & Balkan Countries” isimli kongrede sözlü bildiri olarak sunulmuş çalışmanın geliştirilmiş halidir.

** Kırklareli Üniversitesi, İİBF, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü Öğretim Üyesi, ramazantiyek@gmail.com ORCID NO: 0000 0002 3442 3517

*** Marmara Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, mdogan2010@gmail.com, ORCID NO: 0000 0002 1432 3682

Assistance and Solidarity (SYDGM) for the purpose of providing / identifying the needy and personal data of persons applying for social assistance from central databases and providing inter-institutional data sharing for the prevention of repeated assistance. Under the Social Security Information System, the number of people who apply for social assistance is currently under active activity.

Keywords: Social Policy, Poverty, Social Assistance, ALO 144, Employment, AK Party Governments.

Giriş

Sosyal devlet özellikle neoliberal politikaların insanlar üzerindeki yıkıcı etkilerini zayıflatmak amacıyla günümüzde sık sık dile getirilmektedir. Sosyal devletin en önemli özelliklerinden sosyal yardım hizmetleri, yoksul durumda olan vatandaşların insani ihtiyaçlarını gidererek refah seviyesinin artırılması ile onların bakım ve gelişimini sağlamak amacını taşımaktadır. Yoksul olarak değerlendirilen bu kişiler çeşitli nedenlerle (kendi özellikleri, doğal koşullar, savaş vb.) geçimlerini sağlamakta, hatta karınlarını doyurmakta güçlük çekmektedirler.

Sosyal devlet, yoksullukla mücadelede değişik yöntemleri kullanmaktadır. Bazı durumlarda gıda ve yakacak yardımları gibi doğrudan insanların temel ihtiyaçlarının karşılanması yoluna gidilirken; bazı durumlarda, yetim, öksüz, engelli olmak gibi dezavantajlı gruplar içerisinde yer alanların negatif özelliklerinin oluşturduğu olumsuzlukların iyileştirilmesi tercih edilmektedir.

Bu çalışmada, AK Parti hükümetleri döneminde (3 Kasım 2002-7 Haziran 2015) Türkiye’de sosyal yardımlarla ilgili uygulamalar nasıl şekillenmiştir, yapılan düzenlemeler ve değişikliklerin üzerinde durulmuştur. AK Parti’nin iktidara gelmesinde etkili olan faktörlerden bir tanesini “Yoksulluk, Yolsuzluk ve Yasaklar”la mücadeleden oluşan 3 Y sloganı oluşturmaktadır. Bu sloganın etkili olmasında, 3 Kasım 2002 Genel Seçimlerine girilirken 2001 yılında Türkiye’de gerçekleşen ekonomik krizin insanların ekonomik durumlarını olumsuz yönde etkilemesi de önemli olmuştur.

AK Parti’nin iktidara gelmesinden sonra sosyal yardım uygulamalarının çeşitlenerek devam ettiği görülmektedir. Önceleri “makarna-kömür yardımı” olarak değerlendirilen gıda ve yakacak yardımlarına ek olarak okula giden öğrenciler için sartlı eğitim yardımları, sağlık yardımları, engelliler için bakım yardımları, gelir getirici projelerin desteklenmesi ve belki de en önemlilerden bir tanesi de sosyal yardım alanların sosyal yardımlara bağımlı olmadan yaşamlarını devam ettirmelerini sağlayacak olan istihdamlarını sağlayıcı projelerin yapılmaya başlanması bu dönemde gerçekleştirilen sosyal yardım uygulamalarının en önemlilerindedir.

1. Sosyal Politika ve Yoksulluk

Sosyal politika olarak tanımlanan alanı kavramsal olarak değerlendirdiğimizde; “sosyal” kelimesinin Latince kökenli olup, “ortak, arkadaş, yoldaş” manaları taşıdığı ve “politika” teriminin kökenindeki politik kelimesinin Yunanca “polis” kelimesinden gelmekte olduğu ve bu kelimenin “devlet ve şehir” anlamlarını içerdiği anlaşılmaktadır. Tek tek değerlendirildiğinde birbirinden oldukça farklı anlamlara sahip Yunanca ve Latince iki kelime, daha sonraları birleşerek Almanya’da bir ilmi disipline ad olarak verilmiştir. Kavramın ortaya çıkışı ve farklı anlamlar taşımasından dolayı “sosyal

politika” zaman içerisinde “sosyal siyaset”, “sosyal ekonomi”, “toplumsal politika”, “çalışma ekonomisi”, “endüstri ilişkileri”, “refah politikası” vb. değişik anlamlarda kullanılmıştır (Tuna ve Yalçıntaş, 1999: 21-26).

Günümüzde sosyal politika dar anlamda; çalışma hayatında yer alan çalışanları ilgilendiren sosyal politikalar ile, temel sosyal yardımlar ve hizmetlerin uygulanmasına ilişkin olarak uygulanan dar kapsamlı politikalar olarak tanımlanmaktadır (Koray, 2005: 24; Sargutan, 2006: 7). Geniş anlamda ise sosyal politika, toplumsal yaşamda ortaya çıkan ve bu bilim dalının kapsamına giren tüm problemlerle ilgilidir. Bu anlamda sosyal politika, bütün sosyal alanlar ve bütün sosyal grupların sorunları ile ilgilenmekte ve çözümler üretmektedir. Çalışma ilişkilerinden kaynaklanan dar anlamdaki sosyal politikalar sanayileşme ile birlikte ortaya çıkan çalışma hayatından dolayı yeni olmasına karşın, geniş anlamdaki sosyal politikalar insanlık tarihi kadar eski olup, işçi ve işveren sınıfı haricindeki tüm sosyal sınıflar ve problemleriyle ilgilenmektedir (Tuna ve Yalçıntaş, 1999: 27-30).

Geniş bir alanı ilgilendiren konulara temas eden sosyal politika doğal olarak birçok disiplin ile yakın ilişki içerisindedir. Bu disiplinlerden bir tanesi de ekonomidir. Sosyal politika, ekonomik faaliyetlerin toplum içindeki etkileri ve neden oldukları sosyal olayların, etkilerin üzerine yoğunlaşmaktadır. Bu olayların olumsuz etkilerini ortadan kaldırmak için koruyucu, yeniden düzenleyici, dönüştürücü ve denge sağlayıcı bir düşünce doğrultusunda hareket eder. Toplumun refahı ve toplumsal barışın sağlanması için ekonomik oluşumların sınıflar arasında yaratması olası dengesizlikleri ve adaletsizlikleri gidermeye dönük önlemleri inceler (Mkandawire, 2004: 1; Talas, 1992: 19).

Ekonomik faaliyetlerin toplum içindeki etkileri ve neden oldukları sosyal olaylardan bir tanesini ekonomik olarak sebebi ne olursa olsun “yoksulluk” oluşturmaktadır. Yoksulluk kavramı, yoksul sözcüğünden gelmektedir. Yoksul sözcüğünün sözlük anlamı; *Geçinmekte çok sıkıntı çeken (kimse, toplum, ülke), yoksuz, varlıksız, varyetsiz, fakir, fakara. Yoksul olma durumu, yoksulluk, varyetsizlik, sefillik, sefalet, fakirlik (www.tdk.gov.tr)* manalarını taşımaktadır.

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından yoksulluk, insanların temel ihtiyaçlarını karşılayamama durumu olarak tanımlanmaktadır. Yoksulluğu dar ve geniş anlamda olmak üzere iki türlü tanımlamak mümkündür. Dar anlamda yoksulluk, açlıktan ölme ve barınacak yeri olmama durumu iken, geniş anlamda yoksulluk, gıda, giyim ve barınma gibi olanakları yaşamlarını devam ettirmeye yettiği halde toplumun genel düzeyinin gerisinde kalmayı ifade eder (TÜİK, 2011: 379).

Yoksulluk, hayatını devam ettirebilmek, geçimini sağlamak için ihtiyaç duyduğu kaynaklardan yoksun olması (Mutlak Yoksulluk) veya bireyin yada grubun toplumun diğer üyelerine kıyasla sahip oldukları kaynakları göstermesi (Görelilik Yoksulluk) (Marshall, 1999: 825) şeklinde iki farklı şekilde tanımlansa da bu tanımların ortak noktalarını ‘bireylerin temel ihtiyaçlarını karşılayamama durumunun bulunması’ olarak değerlendirilebilir (Hacımahmutoğlu, 2009: 13).

2. Sosyal Yardımlar

Sosyal koruma sisteminin bir parçası olan sosyal yardımların temel hedefi yoksullukla mücadeledir (Hacımahmutoğlu, 2009: 12). Yoksunlaşma olgusunun hafifletilmesini, geciktirilmesini, geçici olarak giderilmesini amaçlayan insani bir hizmet alanıdır (Sargutan, 2006: 183). Genel olarak, muhtaç durumda olanların maddi ve maddi olmayan nitelikteki ihtiyaçlarının devlet tarafından karşılanmasını öngörmektedir (Taşçı, 2007: 143; <https://stats.oecd.org/glossary/detail.asp?ID=2477>). “Kendi ellerinde olmayan sebeplerden dolayı fakir olarak doğan veya sonradan fakirliğe düşen ve dolayısıyla mutlak manada yardıma muhtaç hale gelen veya yeterli gelire sahip olmadıklarından dolayı kısmen yardıma muhtaç olan kişilere/ailelere, çoğu kez devlet bütçesinden yapılan karşılıksız maddi destekler” sosyal yardımın kavramsal karşılığı olarak tanımlanmaktadır (Seyyar, 2002: 298).

Sosyal güvenlik sisteminin açıklarını kapatıcı ve tamamlayıcı bir kavram olarak tanımlanan sosyal yardım (Metin, 2011: 185), “bir sosyal güvenlik yöntemi ve bir sosyal hizmet alanı olup kendi ellerinde olmayan sebeplerle, mahalli ölçüler içinde asgari seviyede dahi geçinme imkanını bulamayan kişileri; muhtaçlık araştırmalarına dayalı olarak en kısa sürede kendi kendilerine yeterli hale getirme amacını taşıyan, karşılıksız mahiyetteki parasal ve nesnel sosyal gelir ve destek sağlayıcı kamusal faaliyetler bütünüdür” (Çengelci, 1993: 10).

3. AK Parti Dönemi (2002-2015) Sosyal Yardım Uygulamaları

Recep Tayyip Erdoğan liderliğinde kurulan ve kendini “muhafazakar demokrat” olarak tanımlayan Adalet ve Kalkınma Partisi (AK Parti), 14 Ağustos 2001 tarihinde siyasi yaşamdaki yerini 39. Parti olarak almış ve 3 Kasım 2002 genel seçimlerinde 365 milletvekili ile tek başına iktidar olmuş ve 7 Haziran 2015 tarihine kadar 3 değişik hükümet ile tek başına iktidarda kalmıştır (Akdoğan, 2010: 59; Tepe, 2010: 141).

AK Parti kurucuları arasında yer alan yöneticilerin önemli bir kısmı Milli Görüş Hareketi içerisinde değerlendirilen Fazilet Partisi’ne mensup olan kişilerdi. Bulaç, Milli Görüş Hareketi içerisinde yer alan diğer siyasi partilere göndermede bulunarak AK Parti’nin RP (Refah Partisi)’den “adalet”i, MSP (Milli Selamet Partisi)’den “kalkınma”yı miras aldığını ifade etmektedir (Bulaç, 2009: 597-598). Milli Görüş geçmişi olan AK Parti liderleri Fazilet Partisi içerisinde “reformcular” adıyla anılmaktaydı (Dağı, 2010: 123). Kuruluş sürecinde partinin lideri Recep Tayyip Erdoğan kadar etkili olan Abdullah Gül, 14 Mayıs 2000 tarihindeki Fazilet Partisi Kongresi’nde genel başkanlığa yenilikçi kanadın temsilcisi olarak aday olmuş ve % 45’e yakın oy almasına rağmen genel başkanlığı kazanamamıştır (Alkış, 2013: 25; Bulaç, 2009: 596). Kendisi hiçbir zaman tek başına iktidar olamayan Milli Görüş Hareketi içerisindeki reformcuların liderlik yolundaki başarısızlığı daha sonra AK Parti’nin tek başına iktidar olması gibi daha farklı bir başarının kapılarını aralamıştır (Tepe, 2010: 149). AK Parti’yi tek başına iktidara taşıyan 3 önemli seçim sloganı ise, antidemokratik seçim sisteminin değiştirilecek olması, yeni bir anayasanın yapılacak olması ve “Yoksulluk, Yolsuzluk ve Yasaklar” olarak detaylandırılan 3 Y ile mücadele edilecek olması’dır (Alkış, 2013: 145-146).

AK Parti’nin iktidara gelme sürecinde sosyal yardımlarla ilgili düşüncelerinden bir tanesini sosyal yardımların yerel birimler tarafından yerine getirilmesini sağlayıcı

düzenlemeleri hedeflemeleri oluşturmaktadır. Valilik ve İl Özel İdareleri'nin sosyal yardımlar konusunda daha aktif olmalarını hedeflediği anlaşılmaktadır (AKP, 2002: 59).

AK Parti tarafından 2002 Genel Seçimleri'ne girilirken nüfusun resmi verilere göre % 15'inin açlık sınırı altında olduğu ve bu durumun giderilebilmesi için krizden olumsuz etkilenmiş kesimlerle yakından ilgilenilerek, sosyal yardım projelerinin uygulanacağı vaadinde bulunulmuştur (AKP, 2002: 69-70). Sosyal yardım kurumlarının yeniden yapılandırılması da AK Parti'nin 3 Kasım 2002 Genel Seçimleri öncesindeki bir başka seçim vaadini oluşturmaktadır (AKP, 2002: 111). Bir sonraki Genel Seçimlerde ise sosyal güvenlik, sosyal yardım ve sosyal hizmetlerin merkezi bir organizasyonla birleştirilmesinin amaçlandığı anlaşılmaktadır (AKP, 2007: 74).

3.1. Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü (SYGM)'nin Kuruluşu

AK Parti döneminde sosyal yardımlarla ilgili yapılan düzenlemelerden bir tanesini sosyal yardımların kurumsal bir yapıya kavuşturulması oluşturmaktadır. Sosyal yardımların uzmanlığa dayalı, bilimsel kriterlerle ve daha organize şekilde ihtiyaç sahiplerine ulaştırılabilmesi amacıyla 09.12.2004 tarihinde Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren 5263 sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanunla Fon Genel Sekreterliği, Başbakanlığa bağlı bir Genel Müdürlük olarak teşkilatlandırılarak Fon İdaresi kurumsal bir yapıya kavuşmuştur. Önceki dönemde sosyal yardımlarla ilgili uygulamalar 14.06.1986 tarihli Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu'na göre yapılmaktaydı (<http://sosyalyardimlar.aile.gov.tr>). Günümüzde ise Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı bünyesindeki Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü sorumluluğunda yürütülmektedir.

3.2. ALO 144 Sosyal Yardım Hattı

Sosyal yardımların erişilebilirliğinin artırılması amacıyla ihtiyaç sahipleri için ALO 144 Çağrı Merkezi kurulmuştur. ALO 144 Çağrı Merkezi 2022 sayılı yasa ile düzenlenen maaşları, gıda yardımları, nakdi yardımlar, yakacak yardımları, şartlı eğitim ve şartlı sağlık yardımları konusunda bilgilendirme ve yönlendirme sağlayan sosyal yardım hattıdır.

Sosyal yardımların çeşitliliği özellikle bu dönemde artarak devam etmiştir. Aşağıda bu döneme ait yardım türleri hakkında bilgiler yer almaktadır.

3.3. Sosyal Yardım Uygulamaları

Sosyal yardım uygulamaları önceki yıllarda genel olarak gıda ve yakacak yardımları şeklinde gerçekleştirilmekteydi. Bunlara aşevleri ve afet (acil durum) yardımları eklenebilir. Günümüzde ise bu durumun çeşitlilik gösterdiği görülmektedir. Aşağıda sosyal yardım uygulamaları içerisinde özellikle 3 Kasım 2002 sonrası yapılan yardımlar hakkında bilgiler verilmiştir.

3.3.1. Aile Yardımları

Sosyal Yardım Kartı Uygulaması: Önceki dönemlerde belirli gıda ürünlerinin dağıtılması (makarna, şeker, un vb.) şeklinde gerçekleştirilen gıda yardımlarının yerini,

ihtiyaç sahiplerinin istedikleri ürünü alabilmeleri için Sosyal Yardım Kartı verilmesi şeklinde değiştirilmiştir. Her yıl Ramazan ayı ve Kurban Bayramı öncesinde belirli bir miktar ayrılarak gerçekleştirilen ve ailelerin sadece gıda ihtiyaçlarının değil, aktarılan ekonomik miktara bağlı olarak diğer ihtiyaçlarını da karşılamayı amaçlayan bir yardım programıdır.

Barınma Yardımları: Eski, bakımsız ve sağlıksız evlerde yaşayan ihtiyaç sahibi kişilere evlerinin bakım-onarımı ve ev eşyası alımı için aynı veya nakdi olarak yapılan yardımlardır. Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları (SYDV) barınma yardımları kapsamında ev eşyası ve kira yardımları da yapabilmektedir.

Sosyal Konut Projesi: İhtiyaç sahiplerine yönelik sosyal konut projesi ilk defa son yıllarda uygulanmaya başlamıştır. Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü (SYGM) ile T.C. Başbakanlık Toplu Konut İdaresi Başkanlığı (TOKİ) işbirliğinde yürütülen "Sosyal Konut Projesi"nde 3294 sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu kapsamında bulunan sosyal güvenceden yoksun fakir ve muhtaç durumdaki kişilere yönelik, düşük tutarlı geri ödemeli olarak sosyal konut yapılmaktadır.

Eşi Vefat Etmiş Kadınlara Yardım: Eşi vefat etmiş kadınlara hayatlarını devam ettirmede kolaylık sağlaması adına aylık 250 TL olmak üzere 2 aylık periyotlarla 500 TL düzenli olarak nakdi yardımlar yapılmaktadır.

Muhtaç Asker Ailelerine Yapılan Yardımlar: 2013 yılı Mart ayı itibarıyla başlatılan yardım programı, vatandaşlık görevlerinden birisi olan askerlik hizmetini yerine getirirken, sosyal güvencesi olmayan ve ihtiyaç sahibi ailelerine askerlik görevi süresince aylık 250 TL olmak üzere 2 aylık periyotlarla 500 TL düzenli nakdi yardım verilmektedir. Asker evli ise bu durumdan eşi, evli değilse annesi veya babası yararlanmaktadır.

Doğum Yardımı: "Doğum Yardımı" programı 633 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin Ek-4'üncü maddesi doğrultusunda 15 Mayıs 2015 tarihi itibarıyla uygulanmaya başlamıştır. Uygulama kapsamında, Türk vatandaşlarına, canlı doğan birinci çocuğu için 300 TL, ikinci çocuğu için 400 TL, üçüncü ve sonraki çocukları içinse 600 TL tutarında doğum yardımı yapılmaktadır.

Yetim, Öksüz ve Muhtaç Asker Çocuğu Yardımı: 3294 Sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Teşvik Kanunu kapsamında annesi veya babası vefat etmiş veya babası askerde olan 18 yaşından küçük çocuklardan muhtaç durumda olanlara aylık 100 TL şeklinde yapılan nakdi yardımdır.

3.3.2. Eğitim Yardımları

Eğitim yardımları özellikle kız çocuklarının eğitim hayatına devam etmelerinin sağlanabilmesi için getirilen yardım programlarından birisi olmakla birlikte erkek çocukları da yararlanabilmektedir. İlköğretim ve ortaöğretimde okuyan çocukların temel ihtiyaçlarının giderilmesinde yardımcı olabilecek eğitim yardımları çocukların annelerine verilmektedir. Yıllar içerisinde de eğitim yardımlarının yardım türleri içerisinde önemli bir ağırlık kazandığı anlaşılmaktadır. Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu kapsamında yardım programlarına aktarılan kaynaklar incelendiğinde 2002 yılında eğitim yardımlarının payı %23 iken 2015 yılında yaklaşık %32 olarak gerçekleşmiştir (ASPB, 2015: 124).

Şartlı Eğitim Yardımları: Eğitim seviyesinin yükseltilmesi amacıyla Dünya Bankası'ndan sağlanan krediyle, 2003 yılında başlayan Şartlı Nakit Transferi kapsamında, maddi imkansızlıklar nedeni ile çocuklarını okula gönderemeyen ve nüfusun en yoksul %6'lık kesiminde yer alan ailelere, ilk ve orta öğretime giden çocuklarının okula düzenli olarak devam etmeleri şartıyla her ay nakdi olarak ödemeler annelere yapılmak suretiyle Şartlı Nakit Transferi (ŞNT) eğitim yardımı yapılmaktadır (www.sosyalyardimlar.aile.gov.tr). Çocuklara yapılan yatırımların geleceğe taşınma özelliğinden hareketle çocukları hedefleyen yardım programları, yoksulluğun nesiller arası transferini önlemeyi amaçlamaktadır.

Öğle Yemeği Yardımı: Zorunlu 8 yıllık temel eğitim ile birlikte yaygınlaşan taşınabilir eğitim uygulaması kapsamında verilmesi gündeme gelen öğle yemeği yardımları 2003-2004 öğretim yılından itibaren Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu kapsamında Milli Eğitim Müdürlükleri tarafından yürütülmektedir. Taşınabilir sistem dışında kalan ilköğretim ve ortaöğretim öğrencilerinin ulaşım, barınma vb. ihtiyaçlarına yönelik Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarınca ayrıca öğrenci taşıma, barınma ve işe yardımları yapılmaktadır.

Ücretsiz Ders Kitabı: 2003–2004 Eğitim-Öğretim yılından itibaren kaynağı Fondan aktarılacak suretiyle MEB tarafından ilköğretim öğrencilerinin kitapları ücretsiz verilmektedir. Yoksul durumda olan ailelerin ücretsiz ders kitabı haricindeki kırtasiye ihtiyaçlarının karşılanması için de yardımlar yapılmaktadır.

Engelli Öğrencilerin Ücretsiz Taşınması: Sahip oldukları engellerinden dolayı özel eğitime gereksinim duyan engelli öğrencilerin okullarına ücretsiz olarak ulaşımını sağlanmaktadır. Engellilerin eğitimlerine devam etmeleri, sonraki süreçte toplumsal hayatta daha fazla yer alabilmeleri açısından önem taşımaktadır. Zira eğitim hayatını tamamlayamamak hem çalışma hayatında hem de toplumsal hayatta daha az yer almak ile sonuçlanabilmektedir.

3.3.3. Sağlık Yardımları

Şartlı Sağlık Yardımları: Yoksul durumda olanların temel sağlık hizmetlerinden yoksun kalmamaları için yürütülen nakdi bir sosyal yardım programıdır. Şartlı sağlık yardımları gebelerin düzenli sağlık kontrollerini yaptırmaları sürecinde de kullanılmaktadır.

Tedavi Destek Yardımları: Önceleri yoksul durumda olduklarını beyan edip de "Yeşil Kart Uygulaması" ile ücretsiz olarak yararlanan sağlık hizmetlerinden 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu'nun geçici 12. Maddesi ile 01.01.2012 tarihi itibarıyla genel sağlık sigortası kapsamına alınmaları sağlık hizmetlerinin ücret ve bedellerinin 3294 sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Teşvik Kanunu hükümlerince karşılanması suretiyle sosyal güvencesi bulunmayan yoksul kişilerin sağlık hizmetleri karşılanmaktadır.

Engelli İhtiyaç Yardımları: Yoksul durumdaki engellilerin topluma uyumunu kolaylaştıracak her türlü araç gereç ihtiyaçlarının (el-ayak protezleri, engelli arabası, işitme cihazı vb.) karşılandığı sosyal yardım programıdır.

3.3.4. Yaşlı ve Engelli Yardımları (2022 Sayılı Kanun Kapsamındaki Yardımlar)

2022 Sayılı Kanun Kapsamındaki Aylıklar: Önceleri “65 Yaş Aylığı” olarak da bilinen ve 2022 Sayılı “65 Yaşını Doldurmuş Muhtaç, Gücsüz ve Kimsesiz Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması Hakkında Kanun” gereğince; herhangi bir Sosyal Güvenlik Kurumundan bir gelir veya aylık hakkından faydalanmayan ve hane içinde kişi başına düşen geliri, asgari ücretin aylık net tutarının 1/3'ünden az olan Türk Vatandaşlarından, 65 yaşını doldurmuş yaşlılar ile 18 yaşından büyük engelliler ve Kanunen bakmakla yükümlü olduğu 18 yaşını tamamlamamış engelli yakını bulunan kimselere (engelli olan yakınına fiilen bakmak şartı ile) ve 2011 yılında çıkarılan 6111 sayılı kanun ile silikozis hastalığı nedeniyle meslekte kazanma gücünü en az % 15 kaybeden hastalara aylık bağlanmaktadır.

Evde Bakım Yardımı: Sosyal güvencesi bulunmayan, bakıma muhtaç engellilerden ailesini kaybetmiş olanlar ile ailesi ekonomik veya sosyal yoksunluk içinde bulunanlara evlerinde veya özel kuruluşlarda bakım hizmeti verilmektedir. Günlük hayatını başkasının yardımı ve bakımı olmadan devam ettiremeyecek derecede düşkün olup evde bakılan her engelli birey için bakımı yapan kişiye (anne, abla, teyze, vs.) önceleri bir tam asgari ücret ödemesi yapılırken günümüzde Maliye Bakanlığı Bütçe ve Mali Kontrol Genel Müdürlüğü (BUMKO) tarafından belirlenen memur maaş katsayısının evde bakılanlar için 10.000 gösterge rakamı ile çarpılmasından oluşan miktarı oranında ücret verilmektedir (ASPB, 2015: 223).

3.3.5. Proje Destekleri

Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü tarafından Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu kapsamındaki kişilerin üretken duruma geçirilmesine ve sosyal hayata entegrasyonuna yönelik proje destekleri verilmektedir.

Gelir Getirici Proje Destekleri: Sosyo-ekonomik yoksunluk içinde bulunan insanların toplumsal ihtiyaçları karşılanarak topluma entegre olmaları ve ekonomide aktif üretken duruma geçerek, sürdürülebilir gelire ulaşmaları amacıyla, kentsel alanda iş kurmaya yönelik, kırsal alanda yöre şartlarına uygun, üretim içerikli sürdürülebilir faaliyetlere yönelik gelir getirici proje destekleri verilmektedir.

Kırsal Alanda Sosyal Destek Projesi: 2003 yılında başlatılan Kırsal Alanda Sosyal Destek Projesi ile kırsal alanda yaşayan ailelerin ekonomik olarak yoksunluk durumlarını giderici çalışmalar desteklenmektedir. Yoksul ailelerin kooperatifler bünyesinde birleşerek süt sığırcılığı, koyunculuk ve seracılık vb. yaparak üretime katılmaları, üretilen tarımsal ürünleri mahallinde değerlendirme ve pazarlamaları, gelir seviyelerini yükseltmeleri ve üretimde sürekliliklerinin sağlanması amaçlanmaktadır.

Sosyal Hizmet Projeleri: Sosyal hizmet projelerinin amacı, dezavantajlı grupların dışlanma riskinin azaltılması, sosyal adaletin sağlanmasına katkı sunulması, sokakta çalışan/yaşayan çocuklara, engellilere, yaşlılara, korunmasız kadın ve erkeklere, işsiz gençler ve yoksullara sağlanan düşük maliyetli sosyal hizmetlerin yaygınlaştırılmasıdır.

3.4. Sosyal Yardım-İstihdam Bağlantısı ve İstihdam Yardımları

1 Nisan 2010 tarihli Ekonomi Koordinasyon Kurulu kararı ile yoksul kesimin, sosyal yardımlara bağımlı hale gelmemesi amacıyla kabul edilen 'Sosyal Yardım Sisteminin İstihdam ile Bağlantısının Kurulması ve Etkinleştirilmesi Eylem Planı'nın ikinci maddesinde yer alan eylem çerçevesinde 28.04.2010 tarihinde Sosyal Yardımlar-İstihdam Bağlantısı İşbirliği Protokolü imzalanmıştır. Söz konusu Eylem Planı ve Protokol çerçevesinde sosyal yardım alan ve başvuru yapan kişiler Sosyal Yardım Bilgi Sistemi (SOYBİS) ve Bütünleşik Sosyal Yardım Hizmetleri Bilgi Sistemi üzerinden İŞKUR veri tabanına kaydedilmektedir (ASPB, 2015: 102). Kayıtların değerlendirilmesi sonrasında sosyal yardım alan ve yardım başvurusunda bulunup ta istihdam edilebilir durumda olanlar Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü'ne (İŞKUR) bildirilmektedir.

Sosyal yardım alanların sosyal yardım bağımlılığından kurtulabilmelerini de amaçlayan sosyal yardım-istihdam bağlantısı çerçevesinde (Arslan, 2014: 26) 2011 yılında 2.601; 2012 yılında 19.154 ve 2013 yılında da 21.299 olmak üzere toplamda 43.054 kişi istihdam edilmiştir (ASPB, 2015: 102). Sosyal yardım alanların istihdamı ile ilgili literatürdeki tartışmalar devam etmekle birlikte, sosyal yardım alanların istihdam edilme konusunda biraz daha seçici davrandıkları sonucu da elde edilebilmektedir. Gaziantep Organize Sanayi Bölgesi Başkanı 16.04.2015 tarihinde yaptığı açıklamada "yapılan sosyal yardımların insanları tembelleğe sevk ettiğini ve çalıştıracak kişileri bulamadıklarını" ifade etmiştir (http://www.dha.com.tr/sosyal-yardimlar-yuzunden-isci-bulamiyoruz_910367.html). Başka bir araştırmada ise sosyal yardım alanların tembel olmadıkları, yardımları alışkanlık haline getirdikleri ifade edilmiştir. Yardım alan bazı kişilerin hem yardım almaya devam ettikleri hem de kayıtdışı çalıştıkları görülmüştür. Dolayısıyla çalışmaya karşı tembel değillerdir (Karadoğan, 2015: 148). İnsanlar yalnızca maddi bakımdan değil, ruhsal bakımdan da bu yardımlara bağımlı hale gelmektedirler. Kendi yaşamlarına karşı etkin bir tutum almak yerine, edilgin ve boşvermiş bir tutumu benimsemekte ve kendilerini desteklemek için sosyal güvenlik yardımlarını beklemelerinden (Giddens, 2000: 292) dolayı sosyal yardımların son çare olarak değerlendirilmesi gerekmektedir (Hacımahmutoğlu, 2009: 24-25). Toplum içerisinde istihdam edilenlerin sayılarının artırılması, toplumsal üretimin etkinliği açısından önemlidir. 1990'lı yıllardan sonra refah devleti uygulamalarının en iyi örneklerinin yaşandığı İskandinav ülkelerinde de sosyal yatırım devleti anlayışının oluşturulması sürecinde istihdamın artırılması şeklinde bir dönüşüm içerisine girildiği anlaşılmaktadır (Öztürk, 2011: 142). Bazı araştırmalarda sosyal yardımların istihdamı azaltıcı yönü ile ilgili araştırma sonuçları yer alırken (Lemieux ve Milligan, 2008: 807); bazı araştırmalarda bu yönde bir ilişki tespit edilemezken işsiz olanların sayısının fazlalığının sosyal yardım miktarlarını da artırdığı sonucunu ortaya çıkarmaktadır (Brannstrom ve Stenberg, 2007: 347).

Sonuç ve Tartışma

Çalışma kapsamında değerlendirilen dönem içerisinde sosyal yardım uygulamalarının çeşitlenerek artış gösterdiği anlaşılmaktadır. 2002 öncesi dönemdeki sosyal yardımlar genel olarak kömür ve gıda yardımlarından oluşurken, 2002 yılından sonra bunlara ek olarak; muhtaç asker ailelerine yapılan yardımlar, doğum yardımları, sosyal konut yardımları, eğitim alanında ücretsiz ders kitaplarının dağıtılması, engelli

ihtiyaç yardımları, kırsal alanda yoksulluğu önlemek için sosyal destek projeleri ve yaşlı ve engelliler için evde bakım yardımı uygulamaları şeklinde sosyal yardım uygulamalarının çeşitlendirildiği görülmektedir. Özellikle gıda yardımı bireylerin temel ihtiyaçlarının karşılanmasında önemli bir yer tutmakta ve toplumsal hayatta her bir bireyin hayatını idame ettirebilmesi için temel ihtiyaç maddesi olarak değerlendirilmektedir. Öğrenciler için temel ihtiyaç maddesi olarak değerlendirilebilecek ücretsiz kitap dağıtımının gerçekleştirilmesi, yaşlı ve engelli gibi kendi kendine yetemeyen bireyler için evde bakım uygulaması ve diğer ihtiyaçlarının karşılanması, muhtaç asker ailelerinin ihtiyaçlarının karşılanması vb. gibi yardımlar, incelenen zaman dilimi içerisinde ilk defa gerçekleştirilen yardımlardır.

Yardım türlerindeki çeşitliliğe ek olarak bireylerin ihtiyaçlarının da dikkate alındığı ve her bir bireyin neye ihtiyacı varsa onun karşılanmasını sağlamak amacıyla Sosyal Yardım Kartı uygulamasına geçildiği görülmektedir. İhtiyaç sahiplerine verilen kartlar, bireylerin marketlerden istedikleri ürünleri almalarını sağlamaktadır. Dolayısıyla önceki dönemlerde "Makarna yardımı" olarak da isimlendirilen ve sadece gıda yardımı anlamında kullanılan yardımlar yerine ihtiyaç sahiplerinin temizlik, bakım ürünleri vb. ihtiyaçlarını temin edebilmelerine imkan sağlanmıştır. İlgili kart sahipleri istemeleri halinde PTT bankamatiklerinden nakit para da çekebilmektedirler. Bu dönem içerisinde 2012 yılında faaliyete geçen ALO 144 Sosyal Yardım Hattı gibi insanların yardım başvurularının kısa sürede alınmasını sağlayan bir iletişim hattının kurulması sosyal yardımlarla ilgili erişilebilirliğin sağlanmasında önemli bir uygulama olarak değerlendirilmektedir.

Dönem içerisinde yardım türleri ve tutarlarında olumlu düzeyde bir artış olduğu anlaşılmakla birlikte ihtiyaç sahiplerinin başvurularına, talep etmelerine dayalı bir sosyal yardım uygulamasının devam ettiği de görülmektedir. Sosyal devlet olmanın bir gereği olarak sadece sosyal yardım talebinde bulunanların taleplerini karşılamaktan ziyade gerçek ihtiyaç sahiplerinin tespitini yapmak ve onların ihtiyaçlarını karşılamak gerekmektedir. Bununla ilgili de özellikle sosyal güvenlik kurumunun altyapısından istifade edilebilir. Bu duruma hizmet edecek olan "sosyal güvenlik, sosyal yardım ve sosyal hizmetlerin merkezi bir organizasyon" ile birlikte yürütüleceği ve ihtiyaç sahiplerinin kendileri başvuru yapmadan bilinebileceği 2007 yılı seçim bildirgesinde hedef olarak belirlenmiş olup (AKP, 2007: 106), bunun gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Halihazırda belli bir gelirin altında kalanların sosyal güvenlik giderlerini devlet kendisi karşılamaktadır. Bu kişilerin sosyal güvenlik giderlerini karşılamakla birlikte başvuruları olmaksızın ekonomik olarak ayrıca desteklenmelidir. Sosyal yardım ile sosyal sigortalara birlikte bakılması kapsayıcı bir gelişme için önemli bir uygulama olacaktır (Mhone, 2004: 311). Aksi takdirde yardım talebinde bulunmayanlar toplumsal hayatta belli bir refah seviyesinden yoksun bir şekilde hayatlarını sürdürmeye devam edeceklerdir.

Yardımların çeşitliliği haricinde yardım yapan kuruluşların kurumsallaşmaya başladığı görülmektedir. Önceleri Valilik ve kaymakamlık bünyesinde oluşturulan Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu tarafından yapılan sosyal yardımların yerini 2011 yılında kurulan Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı bünyesindeki Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü ve aynı bakanlıktaki diğer kuruluşlar almıştır. Önceki dönem ile birlikte konu edilen dönemin bir kısmında da yürürlükte olan

ve gerçek ihtiyaç sahibi olmadığı halde sosyal güvenlik ve sosyal yardımlardan yararlanan kişilerin kullandığı Yeşil Kart uygulamasına son verilmiştir. Belli kriterlere göre verilen Yeşil Kart uygulaması, kurumlar arasındaki koordinasyonsuzluktan dolayı, suistimal edilmeye başlanmış ve hak etmeyen kişiler tarafından da kullanılmaya başlanmıştır. Kurumların yeniden yapılandırılması ve koordinasyonun sağlanması belli kriterler çerçevesinde sadece hak eden kişilere yardım yapılması, kaynakların daha etkin kullanılmasını sağlayacaktır.

Sosyal yardımlarla ilgili önemli olan bir diğer gelişme de 2010 yılında hayata geçirilen sosyal yardım alanların tembelliğinin ve yoksulluklarının önlenmesi amacıyla istihdamlarını sağlayıcı düzenlemelerin yapılması olmuştur. Söz konusu Eylem Planı ve Protokol çerçevesinde sosyal yardım alan ve başvuru yapan kişiler Sosyal Yardım Bilgi Sistemi (SOYBİS) ve Bütünleşik Sosyal Yardım Hizmetleri Bilgi Sistemi üzerinden İŞKUR veri tabanına kaydedilmektedir. Dolayısıyla sosyal yardım alanlar içerisinde çalışabilecek durumda olanların istihdamlarının sağlanması yoluna gidilmiştir.

Sosyal yardım hak temelli gerçekleştirilmesi gereken bir uygulamadır ve hak eden kişilere ulaştırılmalıdır. Hak eden kişiler arasında kaynakların daha etkin dağıtılması ve insanların yardımlarla yaşamasını sağlayan tembellik gibi durumların yaşanmaması için yardım alanlardan çalışabilecek durumda olanların kendilerine düzenli gelir getirici bir işte çalışmaları gerekir. Belirli sınırlılıkta olan kaynakların gerçek ihtiyaç sahiplerine ulaştırılabilmesi ve GSYİH'a destek verebilecek konumda olan kişilerin aktif hale gelebilmeleri için yardım alan ancak çalışabilir durumda olanların istihdam edilmeleri önemlidir. Yardım alanların çalıştırılmaları yada yardımların kısıtlanması meselesi İngiltere'deki 1770'li yıllardaki Yoksullar Yasası'nda (Kovancı, 2003: 30-34) konuşulmuş olmasına rağmen günümüzde hala tartışılan bir konudur. O dönemde de bazı kişiler sosyal yardımların ihtiyaç sahibi herkese verilmesi gerektiği, bazıları ise belirli miktarlarda verilmesi gerektiği şeklinde görüş belirtmişlerdir. Yardım alan kişilerden istihdam edilmeye uygun olanların istihdamlarının gerçekleştirilmesi önemli bir uygulamadır. Bu durumun "yardımların verilmemesi" bağlamında suistimal edilmemesi için istihdam edilenlerin kısa bir süre yardımları alabilmeleri de sağlanmaktadır. Aksi takdirde yardım alanların finansmanına çalışıp vergi ödeyerek destek olan kişilerin de tembelliğe meyletmelerine hatta toplumsal barışın zarar görmesine neden olunabilir. Sosyal yardım alanların, sosyal yardımlara yönelik bakış açıları ile ilgili en az iki yıldan beri kamusal sosyal yardımlardan yararlanan 2032 hanenin katıldığı bir araştırmada, katılımcıların %29.7'si, düzenli bir geliri olan iyi bir iş buluncaya kadar; %11.6'sı da ekonomik durumu düzelinceye kadar sosyal yardım almayı sürdüreceklerini belirtmişlerdir. Buna karşın grubun %25.3 gibi önemli bir bölümü, devlet yardım ettiği sürece yardım alacağını belirtmiştir. Grubun %23.8'i de "ölene kadar" sosyal yardım alacağını beyan etmiştir (Öğülmüş, 2011: 93). Araştırma sonuçları yardım alanların neredeyse bağımlı hale gelmelerini göstermesi açısından önemli veriler içermektedir. Sosyal yardım alan kişilerin istihdamlarını sağlayıcı düzenlemeler önemli olmakla birlikte, istihdamı gerçekleştirilemeyecek durumda olanların da asgari gelir desteğine kavuşturulmaları gerekmektedir.

Sosyal yardımlar miktarları açısından değerlendirildiğinde ise, dönem içerisinde yapılan yardımların zaman içerisinde artış gösterdiği anlaşılmaktadır. 2002 yılında 1.3 milyar TL olan sosyal yardım tutarı 2015 yılında tahmini olarak 25.8 milyar TL'ye

ulaşmıştır (ASPB, 2015: 117). Yapılan sosyal yardımları GSYİH'a oranı açısından da değerlendirmek gerekmektedir. 2002 yılında sosyal yardımların da yer aldığı sosyal koruma harcamalarının GSYİH içerisindeki oranı % 9,6 iken 2012 yılında % 13,8 olarak gerçekleşmiştir. Gerek sosyal yardım miktarları gerekse de sosyal yardımların GSYİH açısından değerlendirilmesine bakıldığında yapılan yardımlarda yıllar itibariyle artış olduğu belli olmakla birlikte hala kendimize hedef olarak belirlediğimiz AB standartlarından uzak gözükmektedir. AB'de sosyal koruma harcamalarının GSYİH içerisindeki oranı 2012 yılı itibariyle % 29,5 şeklindedir (<http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/statistics>).

Muhtaç durumda olduğu anlaşılan kişilere yapılan sosyal yardımların etkili olabilmesi için muhtaçlık tespitinin doğru yapılması gerekmektedir (Taşçı, 2010: 124). Sosyal yardımların yapılmasındaki temel düşünce toplumsal hayatta yer alan yoksulların sayısının azaltılması ve toplumsal refahın geliştirilmesidir. Yoksulluğun bir göstergesi de toplumsal hayatta belli bir seviyenin altında yaşamak zorunda olanların sayısının azlığı yada çokluğudur. Bu kapsamda toplumsal hayatta 2,15 doların altında yer alan nüfusun da zaman içerisinde azaldığı görülmektedir. 2002 yılında 2,15 doların altındaki nüfus toplam nüfusun içinde % 3,04 iken bu durum 2014 yılında % 0,03 olarak gerçekleşmiştir. Ayrıca toplumsal hayatta refahın herkese ulaşabilecek şekilde yayılıp yayılmadığını gösteren Gini katsayısı da yoksulluğun önlenmesi açısından önemlidir. 0 ile 1 arasında gerçekleşen Gini katsayısı 0'a yaklaştığı zaman gelir dağılımının toplumun geneline yayıldığı, 1'e yaklaştığı zaman da gelir eşitsizliğinin yaşandığını göstermektedir. Bu bağlamda 2002 yılında 0,44 olan Gini katsayısı, 2015 yılında 0,39 şeklinde gerçekleşmiştir. (<http://www.tuik.gov.tr>). Gini katsayısı açısından da gelişmiş ülke örnekleri seviyelerine ulaşamamış olsa da olumlu derecede ilerleme kaydedildiği görülmektedir.

Sosyal yardımlarla ilgili tartışılan konulardan bir tanesi de sosyal yardımların mükerrer bir şekilde gerçekleştirilmesi meselesidir. Bu kapsamda Sosyal Yardım Bilgi Sistemi (SOYBİS), geç de olsa faaliyete geçirilmiştir. SOYBİS, sosyal yardım başvurusu yapan kişilerin muhtaçlıklarını ve kişisel verilerini merkezi veri tabanlarından temin/tespit etme ve mükerrer yardımların önlenmesine yönelik kurumlararası (online) veri paylaşımını sağlama amacıyla Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü (SYDGM) tarafından hayata geçirilmiştir. Sosyal Yardım Bilgi Sistemi vasıtasıyla sosyal yardım başvurusu yapan kişilerin hâlihazırda aktif olan sistemden 13 başlık altında 28 ayrı sorgulaması kısa süre içerisinde sonuçlanabilmektedir (<http://sosyalyardimlar.aile.gov.tr/uygulamalar/soybis>). 1997 yılında yapılan bir araştırmada diğer Güney Avrupa ülkeleri ile birlikte ilkel yardım rejimi olarak değerlendirilen Türkiye'deki sosyal yardım sistemi, günümüzde daha farklı bir boyut kazanmıştır. O dönemde yapılan yardımların geçen zaman dilimi içerisinde önemli gelişmeler gösterdiği ve özellikle dezavantajlı gruplara özel ilgili gösterildiği anlaşılmaktadır (Gough, 2001: 165).

KAYNAKLAR

AKDOĞAN, Yalçın (2010), "Muhafazakar-Demokrat Siyasal Kimliğin Önemi ve Siyasal İslamcılıktan Farkı", M. Hakan Yavuz (Ed.), *AK Parti: Toplumsal Değişimin Yeni Aktörleri*, içinde (s. 59-96), İstanbul: Kitap Yayınları.

ALKIŞ, Erdal (2013), *İlk 45 Gün & AK Parti Yürüyüşü*, İstanbul: Karakutu Yayınları.

ARSLAN, Neslihan (2014), "Sosyal Yardımlar ve İstihdam İlişkisinin İncelenmesi: Sivas İlinde Bir Alan Araştırması", *EUL Journal of Social Sciences*, Sayı: 1, s.16-31.
ASPB (Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı) (2015), *Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı 2014 Yılı İdare Faaliyet Raporu*.

BRANNSTROM, Lars ve Sten-Ake Stenberg (2007), "Does Social Assistance Recipiency Influence Unemployment? Macro-Level Findings From Sweden in a Period of Turbulence", *Acta Sociologica*, s. 347-362.

BULAÇ, Ali (2009), *Göçün ve Kentin Siyaseti: MNP'den SP'ye Milli Görüş Partileri*, İstanbul: Çıra Yayınları.

ÇENGELCİ, Ethem (1993), *Sosyal Refahın Gerçekleşmesinde Sosyal Yardımların Rol ve Önemi*, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksekokulu Dergisi, No: 11, Sayı: 1-2-3.

DAĞI, İhsan D. (2010), "Adalet ve Kalkınma Partisi: Güvenlik ve Meşruiyet Arayışında Kimlik, Siyaset ve İnsan Hakları Söylemi", M. Hakan Yavuz (Ed.), *AK Parti: Toplumsal Değişimin Yeni Aktörleri*, içinde (121-140), İstanbul: Kitap Yayınevi.

GİDDENS, Anthony (2000), *Sosyoloji*, Ankara: Ayraç Yayınları.

GOUGH, Ian (2001), "Social Assistance Regimes: A Cluster Analysis", *Journal of European Social Policy*, Cilt: 11, Sayı: 2, s. 165-170.

HACİMAHMUTOĞLU, Hande (2009), *Türkiye'deki Sosyal Yardım Sisteminin Değerlendirilmesi*, DPT Uzmanlık Tezi, Yayın No: 2803, Ankara.

KARADOĞAN, Emirali (2015), "Sosyal Yardımların Psikososyal Mitleri", *Çalışma ve Toplum Dergisi*, Sayı: 3, s. 123-154.

KORAY, Meryem (2005), *Sosyal Politika (2. Baskı)*, Bursa: Ezgi Yayınları.

KOVANCI, Onur (2003), *Kapitalizm, Yoksulluk ve Yoksullukla Mücadelede Tarihsel Bir Deneyim: İngiliz Yoksul Yasaları*, Ankara: Mülkiyeliler Birliği Vakfı Yayınları.

LEMIEUX, Thomas ve Kevin Milligan (2008), "Incentive Effects of Social Assistance: A Regression Discontinuity Approach", *Journal of Econometrics*, Cilt: 142, Sayı: 2, 807-828.

MARSHALL, Gordon (1999), *Sosyoloji Sözlüğü*, (Çev. Osman Akınhay ve Derya Kömürçü), Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.

METİN, Onur (2011), *Sosyal Politika Açısından AKP Dönemi: Sosyal Yardım Alanında Yaşananlar*, Çalışma ve Toplum, 2011 (1).

MHONE, Guy (2004), "Historical Trajectories of Social Policy in Post-Colonial Africa: The Case of Zambia", içinde *Social Policy in Development Context* (ed. Thandika Mkandawire), New York: Palgrave Macmillan, s. 308-338.

MKANDAWIRE, Thandika (2004), "Social Policy in a Development Context: Introduction", içinde *Social Policy in Development Context* (ed. Thandika Mkandawire), New York: Palgrave Macmillan, s. 1-36.

ÖĞÜLMÜŞ, Selahaddin (2011), "Sosyal Yardım Algısı ve Yoksulluk Kültürü", *Aile ve Toplum Dergisi*, Cilt: 7, Sayı: 26, s. 83-96.

ÖZTÜRK, Şenol (2011), "Sosyal Politikada Aktifleşme Stratejisi: Refah Devletinin Çıkış Yolu Mu, Çöküş Yolu Mu?", *Kamu-İş*, Cilt: 12, Sayı: 1, s. 101-154.

SARGUTAN, Erdal A. (2006), *Sosyal Politika Bilimi*, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yayınları.

SEYYAR, Ali (2002), *Sosyal Siyaset Terimleri: Ansiklopedik Sözlük*, İstanbul: Beta Yayınları.

TALAS, Cahit (1992), *Türkiye'nin Açıklamalı Sosyal Politika Tarihi*, Ankara: Bilgi Yayınevi.

TAŞÇI, Faruk (2007), *1980 Sonrası Türkiye'de Sosyal Yardımların Analizi*, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Çalışma Ekonomisi Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi.

TAŞÇI, Faruk (2010), *Sosyal Politikalarda Can Simidi: Sosyal Yardım*, Ankara: Nobel Yayınları.

TEPE, Sultan (2010), "İslami Eğilimli Bir Parti Olarak Adalet ve Kalkınma Partisi'nin Değişim Vaatleri, Çelişkileri ve Sınırları", M. Hakan Yavuz, *AK Parti: Toplumsal Değişimin Yeni Aktörleri*, içinde (141-182), İstanbul: Kitap Yayınevi.

TÜİK (2011), *Türkiye İstatistik Yıllığı* (e-kitap), www.tuik.gov.tr (Erişim: 10.10.2016)

TUNA, Orhan ve Nevzat Yalçıntaş (1999), *Sosyal Siyaset*, İstanbul: Filiz Kitabevi.

<http://appsso.eurostat.ec.europa.eu> (Erişim: 10.10.2016)

www.aile.gov.tr (Erişim: 10.10.2016)

www.tdk.gov.tr (Erişim: 10.10.2016)

<http://sosyalyardimlar.aile.gov.tr> (Erişim: 11.10.2016)

http://www.dha.com.tr/sosyal-yardimlar-yuzunden-isci-bulamiyoruz_910367.html
(Erişim: 11.10.2016)

<http://sosyalyardimlar.aile.gov.tr/uygulamalar/soybis> (Erişim: 11.10.2016)

<https://stats.oecd.org/glossary/detail.asp?ID=2477> (Erişim: 11.10.2016)